

Ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym

z dnia 17 grudnia 2009 r. (Dz.U. 2010, Nr 7, poz. 44)

Tekst jednolity z dnia 6 marca 2018 r. (Dz.U. 2018, poz. 573)

Wprowadzenie

Spis treści

	Nb
I. Postępowanie grupowe (<i>class action</i>) w wybranych zagranicznych systemach prawnych	1–39
A. Uwagi ogólne	1
1. Regulacje dotyczące postępowań grupowych	1
B. Model amerykański	2–7
1. Uwagi ogólne	2
2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego	3
3. Zakres przedmiotowy regulacji	4
4. Sposób kształtowania grupy	5
5. Zasady dotyczące ujednolicenia dochodzonych roszczeń	6
6. Dodatkowe uwagi	7
C. Model angielski	8–12
1. Uwagi ogólne	8
2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego	9
3. Zakres przedmiotowy regulacji	10
4. Sposób kształtowania grupy	11
5. Zasady dotyczące ujednolicenia dochodzonych roszczeń	12
D. Model szwedzki	13–18
1. Uwagi ogólne	13
2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego	14

Wprowadzenie

3. Zakres przedmiotowy regulacji	15
4. Sposób kształtowania grupy	16
5. Zasady dotyczące ujednoczenia dochodzonych roszczeń	17
6. Dodatkowe uwagi	18
E. Model niemiecki	19–23
1. Uwagi ogólne	19
2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego	20
3. Zakres przedmiotowy regulacji	21
4. Sposób kształtowania grupy	22
5. Zasady dotyczące ujednoczenia dochodzonych roszczeń	23
F. Model austriacki	24–27
1. Uwagi ogólne	24
2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego oraz sposób kształtowania grupy	25
3. Zakres przedmiotowy regulacji	26
4. Zasady dotyczące ujednoczenia dochodzonych roszczeń	27
G. Model holenderski	28–33
1. Uwagi ogólne	28
2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego	29
3. Zakres przedmiotowy regulacji	30
4. Sposób kształtowania grupy	31
5. Zasady dotyczące ujednoczenia dochodzonych roszczeń	32
6. Regulacje obowiązujące w wybranych innych krajach europejskich	33
H. Prawo europejskie	34–39
1. Uwagi ogólne	34
2. Zielona Księga dotycząca roszczeń o odszkodowanie za stosowanie praktyk ograniczających konkurencję i nadużywanie pozycji dominującej	35
3. Biała Księga Komisji WE w sprawie roszczeń o naprawienie szkody wynikłej z naruszenia wspólnotowego prawa ochrony konkurencji	36
4. Zielona Księga Komisji WE w sprawie dochodzenia zbiorowych roszczeń konsumentów	37
5. Zalecenie Komisji w sprawie wspólnych zasad dotyczących mechanizmów zbiorowego dochodzenia roszczeń o zaprzestanie bezprawnych praktyk oraz roszczeń odszkodowawczych w państwach członkowskich, dotyczących naruszeń praw przyznanych na mocy prawa Unii	38

6. Uwagi końcowe	39
II. Charakterystyczne cechy postępowania grupowego	40–44
1. Uwagi wstępne	40
2. Sposób preferowanego załatwienia sprawy grupowej	41
3. Zakres roszczeń, jakie mogą być dochodzone w postępowaniu grupowym	42
4. Sposób kształtowania grupy: model „ <i>opt-in</i> ” a model „ <i>opt-out</i> ”	43
5. Określenie podmiotu, któremu przyznano legitymację czynną	44
III. Geneza i cel regulacji dotyczącej postępowań grupowych w Polsce	45–51
1. Uwagi ogólne	45
2. Podstawowe założenia ustawy	46
3. Regulacja dotycząca postępowań grupowych w Polsce w praktyce	47
4. Cel i zakres nowelizacji ustawy	48
5. Potrzeba dalszych nowelizacji ustawy – postulaty <i>de lege ferenda</i>	49
6. Potencjalne dalsze zmiany ustawy	50
7. Planowana nowelizacja ustawy	51

I. Postępowanie grupowe (*class action*) w wybranych zagranicznych systemach prawnych

A. Uwagi ogólne

1. **Regulacje dotyczące postępowań grupowych** przyjęte w poszczególnych europejskich oraz pozaeuropejskich systemach prawnych bardzo istotnie różnią się od siebie. Zakres odmienności jest na tyle duży, że w praktyce niemożliwe jest dokonanie szczegółowego porównania rozwiązań stosowanych w każdej z jurysdykcji. Zasadniczo jedynym punktem stycznym wszystkich systemów prawnych jest dążenie ustawodawców do wprowadzenia instrumentu prawnego umożliwiającego istotne ograniczenie liczby rozpoznawanych spraw (a nawet dążenie do ograniczenia liczby rozpoznawanych w danym przypadku spraw do jednej), a jednocześnie próba poprawy funkcjonowania i efektywności sądów państwowych. W związku z tym, poniższa analiza regulacji dotyczącej postępowań grupowych w wybranych zagranicznych systemach prawnych została ograniczona do zbadania czterech kluczowych kwestii: kręgu podmiotów uprawnio-

Wprowadzenie

nych do wniesienia powództwa grupowego w danej jurysdykcji, zakresu przedmiotowego obowiązującej regulacji, sposobu kształtowania grupy (w tym przede wszystkim wskazania, czy przyjęto rozwiązanie „*opt-in*” czy też „*opt-out*”) oraz obowiązujących zasad dotyczącej ujednolicenia dochodzonych roszczeń.

Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego jest określany na kilka możliwych sposobów. Pierwsze rozwiązanie umożliwia wystąpienie z pozwem każdemu zainteresowanemu materialnie podmiotowi, który wskazuje pozwanego (pozwanym), roszczenie (żądanie), cechy podmiotów, które mogą być (albo są) zaliczone do grupy. W większości systemów prawnych legitymacja czynna do wystąpienia z powództwem grupowym jest jednak ograniczona i przysługuje jedynie podmiotom działającym na rzecz organów ochrony prawnej (np. rzecznikowi konsumentów), bądź innym podmiotom certyfikowanym przez państwo (np. stowarzyszeniom ochrony środowiska, konsumentów, itp.). W większości systemów prawnych postępowania grupowe mogą być prowadzone jedynie przez fachowych pełnomocników procesowych (tzw. przymus adwokacki).

Także zakres przedmiotowy regulacji dotyczącej postępowań grupowych, przyjęty w poszczególnych systemach prawnych, pozostaje od siebie odmienny. Ograniczenie roszczeń, których dochodzenie możliwe jest we wskazanym trybie odnosi się do różnych kategorii spraw, np. ochrony konsumentów (Grecja), rynku instrumentów finansowych (Niemcy), ochrony środowiska, czy też postępowań dotyczących roszczeń odszkodowawczych.

Ukształtowanie grupy nastąpić może w wyniku złożenia oświadczenia o wstąpieniu do grupy (model „*opt-in*”) przez zainteresowanych uczestnictwem w niej, jeżeli spełnią oni warunki uczestnictwa, bądź też w wyniku złożenia oświadczenia o braku woli zaliczenia do składu grupy (model „*opt-out*”). W modelu *opt-in* (obowiązującym m.in. w Wielkiej Brytanii, Szwecji i Brazylii) warunkiem uczestnictwa w grupie jest spełnienie przez zainteresowanego określonych cech (np. poniesienie szkody w wyniku określonego czynu niedozwolonego). W modelu *opt-out* (obowiązującym, m.in. w USA, Holandii, czy Izraelu), niezłożenie oświadczenia o wystąpieniu z grupy skutkować będzie rozciągnięciem skutków wydanego w sprawie orzeczenia także na podmioty, które takiego oświadczenia nie złożyły.

W większości systemów prawnych (np. w Stanach Zjednoczonych, Anglii, Szwecji, czy Irlandii) ustawodawca nakazuje ujednolicenie

dochodzonych roszczeń, poprzez konieczność oparcia ich na takiej samej lub podobnej podstawie faktycznej lub podstawie prawnej. W innych jurysdykcjach (np. w Niemczech, czy Holandii) brak jest takiego obowiązku, bądź też specyfika obowiązującej regulacji prawnej (np. w Austrii) skutkuje brakiem możliwości uznania istnienia, bądź nieistnienia obowiązku ujednoczenia dochodzonych roszczeń.

W dalszej części niniejszego opracowania przedstawiona została krótka analiza rozwiązań prawnych dotyczących postępowań grupowych, przyjętych w wybranych krajach. Tak jak już wskazano powyżej, dla przejrzystości porównania poszczególnych modeli, analiza ograniczona została do wskazanych czterech podstawowych kwestii prawnych, jak również do wybranych zagadnień formalnych. W przypadku systemów prawnych, w których przyjęto rozwiązania atypowe (np. model holenderski), analiza zawężona została do przedstawienia charakteru prawnego danej regulacji.

Obowiązująca w Polsce od 19.7.2010 r. ustawa, znowelizowana od 1.6.2017 r. na mocy art. 10 ustawy z 7.4.2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności („**nowelizacja ustawy**”), przyjmuje niektóre rozwiązania zagranicznych systemów prawnych, odrzucając jednak model amerykański (podobnie jak zrobiło to większość innych europejskich jurysdykcji, por. też *C. Hodges, The Reform of Class and Representative Actions*, s. 86 i nast.).

Zasygnalizować również należy, iż przyjęty w Polsce model uregulowania postępowania grupowego w odrębnej ustawie jest analogiczny do modelu przyjętego np. w ustawodawstwie szwedzkim. Przedmiotowych przepisów nie zdecydowano się włączyć do KPC, zakładając, że nowa instytucja postępowania cywilnego wymaga w pierwszej kolejności sprawdzenia w praktyce. Zdobyte w ten sposób doświadczenia miały doprowadzić do ewentualnych zmian w regulacji. Jak wskazywano w uzasadnieniu do projektu ustawy, ze względu na potrzebę zapewnienia stabilizacji KPC, i tak zbyt często zmienianego, uznano, że lepiej będzie, jeżeli w początkowym okresie obowiązywania przepisów o postępowaniu grupowym będą one zawarte poza kodeksem.

Obecnie (tj. po ponad 8 latach obowiązywania ustawy), aktualność zyskuje pytanie o celowość włączenia regulacji dotyczącej postępowania grupowego do KPC. Mając na uwadze pozytywnie przeprowadzoną weryfikację praktyczną omawianych przepisów, jak również dokonaną ostatnio nowelizację ustawy, trudno byłoby uzasadnić konieczność dalszego utrzymywania przedmiotowej regulacji poza

KPC – tym bardziej, iż zgodnie z art. 24 RoszczGrupU, w zakresie nieuregulowanym w ustawie odpowiednio stosuje się przepisy KPC (z wyłączeniem art. 7, 8, 117–124, 194–196, 204, 205, 207 § 2 i 6 i art. 425–505). Co więcej, rozwiązanie takie odpowiadałoby dominującemu modelowi przyjętemu w systemach prawa kontynentalnego – w którym przepisy dotyczące postępowania grupowego zawarte są w kodeksie postępowania cywilnego (tak. np. w Hiszpanii oraz Danii), bądź w Kodeksie cywilnym (tak np. w Holandii).

B. Model amerykański

- 2 1. **Uwagi ogólne.** W doktrynie prawa dyskusyjne pozostaje, czy instytucja pozwu zbiorowego znajduje swój prapoczątek w prawie angielskim, czy też w prawie amerykańskim. W tym kontekście podnosi się niekiedy argumenty sięgające nawet do rozwiązań prawnych stosowanych w średniowiecznej Anglii, w której istniała tradycja wnoszenia skarg przez grupy formalnie zorganizowane (por. szeroko *A. Raszka, P. Skórski*, Projekt polskiej instytucji, s. 41 i nast. oraz *P. Pogonowski*, Ochrona roszczeń rozproszonych w Anglii i USA, s. 102 i nast.). Pierwszym systemem prawnym, do którego wprowadzona została instytucja pozwu zbiorowego we współcześnie występującym kształcie pozostaje jednak niewątpliwie prawo amerykańskie. Przyjęty w 1938 r. (a następnie zmodernizowany w 1966 r.) art. 23 Federalnych Zasad Postępowania Cywilnego (*Federal Rules of Civil Procedure*; dalej: FZPC) określił warunki, jakie muszą zostać spełnione dla wszczęcia postępowania zbiorowego, jak również zdefiniował rodzaje postępowań zbiorowych oraz zasady ich prowadzenia. W Anglii regulacja dotycząca postępowania grupowego została natomiast przyjęta dopiero w 1999 r. (por. szczegółowo uw. poniżej).
- 3 2. **Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego.** Prawo amerykańskie nie ogranicza kręgu podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego. Przeciwnie, art. 23(a) FZPC przewiduje, że powództwo może zostać wniesione przez „każdego” i „każdy” może być członkiem grupy. Podobnie, brak jest ograniczenia co do tego, kto może być reprezentantem grupy.
- 4 3. **Zakres przedmiotowy regulacji.** Zakres przedmiotowy regulacji obowiązującej w Stanach Zjednoczonych jest bardzo szeroki: prawo amerykańskie nie ogranicza bowiem prawa do dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym do określonych kategorii spraw.

Artykuł 23(a) i (b) wprowadza jednak szereg warunków, które muszą zostać kumulatywnie spełnione, aby sąd uznał powództwo zbiorowe za dopuszczalne:

- 1) z powodu zbyt dużej liczby potencjalnych członków grupy połączenie ich spraw do wspólnego rozpoznania musiałoby być bezcelowe (art. 23(a)(1) FZPC);
- 2) kwestie prawne lub faktyczne muszą pozostawać wspólne dla wszystkich członków grupy (art. 23(a)(2) FZPC);
- 3) żądania lub twierdzenia osób wszczynających postępowanie oraz pozwanego (pозwanych) muszą pozostawać reprezentatywne (typowe) dla wszystkich członków grupy lub wszystkich pozwanych (art. 23(a)(3) FZPC);
- 4) reprezentanci grupy muszą w uczciwy i adekwatny sposób zabezpieczyć interesy wszystkich członków grupy (art. 23(a)(4) FZPC);
- 5) występować musi co najmniej jedna z trzech alternatywnych sytuacji określonych w art. 23(b)(1)–(3) FZPC, tj.:
 - a) ryzyko wydania (w razie indywidualnego dochodzenia roszczeń) odmiennych rozstrzygnięć w stosunku do poszczególnych członków grupy, co mogłoby skutkować powstaniem wzajemnie sprzecznych standardów postępowania w stosunku do drugiej strony sporu (pозwanego), lub ryzyko, że orzeczenie w indywidualnych sprawach podmiotów (członków grupy) wywrze skutek także wobec innych podmiotów (niebędących członkami grupy), czy też ograniczy lub uniemożliwi im ochronę ich uzasadnionych interesów (art. 23(b)(1) FZPC) bądź
 - b) pozwany traktuje w jednakowy sposób osoby będące członkami grupy (art. 23(b)(2) FZPC) bądź
 - c) sąd uzna, że występują wspólne dla grupy kwestie prawne lub faktycznie, które przeważają nad jakimikolwiek kwestiami dotyczącymi indywidualnie jej członków, postępowanie grupowe zaś w większym stopniu zapewni należyte rozstrzygnięcie powstałego sporu, niż mogłoby to mieć miejsce w przypadku indywidualnego dochodzenia swoich roszczeń przez poszczególnych członków grupy (art. 23(b)(3) FZPC).

4. Sposób kształtowania grupy. Prawo amerykańskie – jako jedno z nielicznych ustawodawstw – wprowadza model „*opt-out*”. Wymaga on wyraźnego wyłączenia się z grupy osoby, która nie chce uczestniczyć w postępowaniu grupowym, a spełnia kryteria przynależności do

grupy. Wydane w sprawie rozstrzygnięcie wywołuje bowiem skutek w odniesieniu do wszystkich osób zaliczonych do grupy, nawet gdyby nie miały one wiedzy o zaliczeniu ich do grupy. Procedura „opt-out” składa się z dwóch etapów. Pierwszy etap obejmuje zawiadomienie przez przedstawiciela powoda tych, którzy mogą kwalifikować się jako członkowie grupy, o wniesieniu pozwu grupowego. Drugi etap sprowadza się do tego, że zawiadomienia o wykluczeniu się z grupy zgłaszane są przez podmioty, które podpadają pod opis grupy, a które nie chcą brać udziału w postępowaniu wszczętym na podstawie pozwu zbiorowego (por. *R. Kulski*, Modele określenia członkostwa w grupie, s. 68). Procedura ta obejmuje złożenie podpisanego zawiadomienia o wyłączeniu się z grupy, zwykle w czasie pomiędzy 1 a 6 miesięcy.

Wyrok zapadły w postępowaniu grupowym ma powagę rzeczy osądzonej wobec wszystkich członków grupy – orzecznictwo wykształciło więc odpowiednią procedurę wstępną, służącą uzyskaniu przez sąd informacji o tej zbiorowości, o różnicach interesów w niej występujących, oraz zapewnieniu właściwej reprezentacji poszczególnych grup interesów (*P. Mazur*, Formy zbiorowe ochrony, s. 109). Jak wskazuje cyt. Autor, gdyby bowiem w kolejnym procesie sąd stwierdził brak należytej reprezentacji członka grupy („klasy”), mógłby uznać, że wydany w wyniku postępowania grupowego („class action”) wyrok nie ma wobec niego mocy wiążącej. Istotna w tym kontekście pozostaje więc także kwestia doręczeń: jak przyjmuje się w praktyce amerykańskiej, zawiadomienia imienne są konieczne w sprawach o charakterze odszkodowawczym, natomiast w sprawach o charakterze prewencyjnym z reguły nie są wymagane. W tym drugim przypadku, gdy klasa jest liczna, zawiadomienia mogą być dokonywane wrywkowo wobec pewnej liczby członków owej zbiorowości, lub przybrać formę ogłoszeń w środkach masowego przekazu.

6 5. Zasady dotyczące ujednoczenia dochodzonych roszczeń.

Zgodnie z art. 23(a)(2) FZPC, dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym wymaga istnienia wspólnej dla wszystkich podstawy prawnej lub faktycznej żądania. Dokonując certyfikacji postępowania (tj. dopuszczając pozew do rozpoznania w trybie właściwym dla postępowania grupowego), sąd potwierdza fakt ujednoczenia dochodzonych roszczeń (por. art. 23(c)(1)(B) FZPC).

7 6. Dodatkowe uwagi. W literaturze przedmiotu podkreśla się, iż rozwiązywanie amerykańskie zawiera instrumenty zachęcające obywateli do wnoszenia pozwów grupowych – przede wszystkim ze względu

na brak zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Zamiast niej przyjęte zostało szereg zasad korzystnych dla osób dochodzących swoich roszczeń w postępowaniu grupowym, w tym m.in. zasada pełnej odpowiedzialności pozwanego (w razie przegrania sprawy) za koszty procesu poniesione przez powoda; dopuszczalność ustalenia wynagrodzenia profesjonalnych pełnomocników pod warunkiem wygrania sprawy i procentowo od zasądzonej sumy; a także przyznawanie tzw. odszkodowań karnych, które mogą być podzielone po wygranej pomiędzy poszkodowanych oraz ich prawników (zob. szerzej A. Świczewska, *Class action* oraz inne postępowania zbiorowe, s. 26–27).

Sygnalizowane powyżej rozwiązania zastosowane w prawie amerykańskim (czy też dopuszczalność wniesienia pozwu zbiorowego, w którym grupa występuje po stronie pozwanych, por. A. Raszka, P. Skórski, *Projekt polskiej instytucji*, s. 43) istotnie odróżniają regulację tę od rozwiązań przyjętych w modelach europejskich. Niemniej jednak to postanowienia FZPC – będące pierwowzorem unormowania dotyczącego postępowań grupowych – należy traktować jako punkt odniesienia dla innych systemów prawnych.

C. Model angielski

1. **Uwagi ogólne.** W piśmiennictwie wskazuje się, iż powództwo 8 określane jako *class action* powstało w Anglii w celu ułatwienia orzekania w sprawach angażujących wiele podmiotów, które opierają swe roszczenia na jednakowej podstawie, por. I. Mika, D. Kasprzycki, *Class action*, s. 12 i nast. Powództwo to wytaczane jest przez jednego z poszkodowanych w jego własnym interesie oraz w interesie pewnej (mniej lub bardziej określonej) grupy osób, przeciwko przedsiębiorcy, w celu naprawienia wyrządzonych przez niego szkód. W istocie jednak powództwo to (podobnie jak każde inne powództwo wytoczone przez innych poszkodowanych) stanowi indywidualną sprawę, która jest jedynie łącznie rozpoznawana przez sędziego wraz z pozostałymi sprawami.

Jako podstawowy cel *class action* w Anglii wskazuje się ułatwienie w uzyskiwaniu indywidualnych odszkodowań poprzez zarówno eliminację powtarzających się sporów, jak i umożliwienie osiągnięcia zadośćuczynienia w sprawach drobnych, które nie byłyby możliwe w typowym postępowaniu (por. I. Mika, D. Kasprzycki, *Class action*, s. 13). Warunkiem dopuszczalności *class action* w Anglii jest wy-

stąpienie jednego zdarzenia, za które odpowiedzialność ponosi jeden podmiot, a szkoda powstała po stronie wielu podmiotów.

Postępowanie grupowe zostało wprowadzone w Anglii w dniu 2.5.2000 r., kiedy to weszły w życie Zasady Postępowania Cywilnego (*Civil Procedure Rules*; dalej: ZPC), zawierające odrębną regulację (rozdział 19, część III) dotyczącą tej instytucji (*Group Litigation Order*; dalej: GLO). Postępowanie grupowe – podobnie jak zwykle postępowanie cywilne w Anglii – jest w wysokim stopniu odformalizowane i przyznaje szerokie uprawnienia procesowe sędziemu prowadzącemu sprawę. Jak wskazuje *P. Pogonowski*, *Ochrona roszczeń rozproszonych w Anglii i USA*, s. 110, nieobecność formalnych kryteriów w angielskim systemie GLO pozostaje w kontraście z innymi systemami prawnymi, które takie formalne kryteria przewidują. Inni ustawodawcy dążą, być może, do zapewnienia jasności i otwartości, ale mogą doprowadzić do znaczącego wzrostu spraw sądowych dotyczących tego, czy kryteria zostały spełnione czy nie. Tego uniknięto natomiast w systemie angielskim, w którym GLO uważa się jedynie za jedno z narzędzi, za pomocą których sądy zarządzają postępowaniem.

Wyrazem swobody sądu w zarządzaniu postępowaniem grupowym jest dopuszczalność oddalenia pozwu całej grupy (tj. wszystkich spraw połączonych do wspólnego rozpoznania) na przykład w przypadku gdy sąd uzna, iż sprawa nie jest opłacalna, bądź gdy jest uciążliwa, nie ma szans na sukces, została powzięta z poważnym i niemającym usprawiedliwienia opóźnieniem lub jest niesprawiedliwa w stosunku do pozwanego. Oddalenie pozwu na wskazanych podstawach nie stanowi podstaw do zaskarżenia wyroku. W takim przypadku, każdy z powodów uprawniony będzie jednak do dalszego, indywidualnego dochodzenia swoich roszczeń od pozwanego.

- 9 2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego.** GLO nie ogranicza kręgu podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego. Ze względu na specyficzny sposób kształtowania grupy (por. uw. poniżej), powodem w postępowaniu grupowym może być każdy – w istocie bowiem strona wszczynająca postępowanie w swoim imieniu i na swoją rzecz, a wszczęta przez niego sprawa jest jedynie na późniejszym etapie jej prowadzenia łączona do wspólnego rozpoznania z innymi (podobnymi) sprawami.
- 10 3. Zakres przedmiotowy regulacji.** Przepisy GLO nie ograniczają dopuszczalności stosowania zasad dotyczących postępowań grupowo-

wych jedynie do określonych kategorii spraw. W praktyce jednak, GLO stosuje się przede wszystkim do wszelkich spraw o charakterze odszkodowawczym, w tym spraw obejmujących roszczenia o ochronę konsumentów.

4. Sposób kształtowania grupy. Sposób kształtowania grupy 11
w prawie angielskim jest niespotykany w innych systemach prawnych. W każdym bowiem przypadku, w którym sąd uzna, że połączenie spraw do wspólnego rozpoznania skutkować będzie ogólnym zmniejszeniem kosztów prowadzenia postępowania, może on podjąć swobodną decyzję o łącznym rozpoznaniu dowolnej liczby spraw. Podmiot, który chce dołączyć do grupy utworzonej przez sąd może złożyć stosowny wniosek, jego akceptacja zależy od dyskrecjonalnej decyzji sędziego. System angielski przyjmuje więc swoisty model „*opt-in*”, w którym dołączenie do grupy uzależnione jest od wcześniejszego jej utworzenia przez sąd (tj. wydania postanowienia o połączeniu określonych spraw do wspólnego rozpoznania), jak również od uznania sędziego. W każdym przypadku sprawa pozostawać musi w ścisłym związku przedmiotowym z pozostałymi sprawami (por. uw. poniżej).

5. Zasady dotyczące ujednoczenia dochodzonych roszczeń. 12
Zgodnie z art. 19.10 GLO, sprawy połączone do wspólnego rozpoznania powinny być oparte na podobnych roszczeniach, powstałych w identycznych albo zbliżonych okolicznościach faktycznych bądź na tej samej podstawie prawnej. Wyrok wydany w postępowaniu grupowym rozstrzyga o roszczeniach wszystkich członków grupy. W szczególnych sytuacjach, wyrok oddziaływać może także na prawa i obowiązki osób niebędących członkami grupy – wówczas podmiotem takim przysługuje prawo do wniesienia środka zaskarżenia od pierwszo-instancyjnego rozstrzygnięcia sądu (por. art. 19.12(2) GLO).

D. Model szwedzki

1. Uwagi ogólne. Szwedzką ustawę o postępowaniu grupowym 13 z 30.5.2002 r. (http://www.government.se/49d550/contentassets/ee615abb083742e88b9fd4fac8f82183/group-proceedings--act-2002_599.pdf) uznać należy za pierwszą europejską regulację dotyczącą postępowań grupowych, wzorującą się na rozwiązaniach prawa amerykańskiego, choć wykazującą jednocześnie wiele odmienności (m.in. dotyczących obowiązującego w prawie szwedzkim modelu „*opt-in*”, jak również szeroko określonych kompetencji sądu, który sprawuje

nadzór nad wykonywaniem obowiązków przez reprezentanta grupy oraz mocnej pozycji członków grupy, którzy mogą interweniować w toczącym się postępowaniu oraz skarżyć zapadły wyrok).

- 14 2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego.** Zgodnie z art. 4–6 ustawy szwedzkiej, powództwo grupowe może zostać wniesione przez osobę fizyczną (tzw. „prywatne powództwo grupowe”), organizacje konsumenckie i organizacje pracownicze (tzw. „powództwo organizacji”) oraz organy państwa, zainteresowane dochodzeniem roszczenia członka grupy (tzw. „publiczne powództwo grupowe”). Co więcej, także powództwo indywidualne może zostać na pisemny wniosek powoda zmienione w toku postępowania w powództwo grupowe, co wymaga jednak wykazania przez powoda korzyści procesowych mogących wynikać z takiej zmiany, jak również późniejszego sformowania grupy (art. 10 ustawy szwedzkiej). Artykuł 11 ustawy szwedzkiej wprowadza przymus adwokacki w odniesieniu do prywatnego powództwa grupowego oraz powództwa organizacji. Przymus ten nie ma jednak charakteru bezwzględnego, gdyż sąd może wyrazić zgodę na zastępstwo powoda także przez pełnomocnika nie będącego adwokatem, jak również na prowadzenie postępowania bezpośrednio przez reprezentanta grupy (który nie musi być ani członkiem grupy, ani adwokatem).
- 15 3. Zakres przedmiotowy regulacji.** Zakres przedmiotowy regulacji obowiązującej w Szwecji jest bardzo szeroki: zgodnie bowiem z art. 2 ustawy szwedzkiej, w postępowaniu grupowym możliwe jest dochodzenie wszelkich roszczeń cywilnych pozostających we właściwości sądów zgodnie ze szwedzkim kodeksem postępowania cywilnego. Ponadto, powództwo grupowe może zostać wszczęte w sprawach objętych właściwością szwedzkiego kodeksu ochrony środowiska (<http://www.government.se/49b73c/contentassets/be5e4d4ebd b4499f8d6365720ae68724/the-swedish-environmental-code-ds-200061>).
- 16 4. Sposób kształtowania grupy.** Artykuł 14 ustawy szwedzkiej przyjmuje model „opt-in”: w razie braku potwierdzenia przez członka grupy, w zakreślonym przez sąd terminie, woli uczestniczenia w postępowaniu grupowym, przyjmuje się, że członek grupy występuje z grupy. W takim przypadku, wydany w sprawie wyrok nie będzie miał na niego wpływu oraz nie będzie ograniczał go w indywidualnym dochodzeniu roszczeń.

5. Zasady dotyczące ujednoczenia dochodzonych roszczeń. 17

Zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy szwedzkiej, w postępowaniu grupowym dopuszczalne jest dochodzenie roszczeń opartych na takiej samej lub podobnej podstawie faktycznej. Artykuł 8 ust. 2 dopuszcza jednocześnie, aby podstawa faktyczna „niektórych z roszczeń” dochodzonych w postępowaniu grupowym, istotnie różniła się od pozostałych roszczeń. Ponadto, sąd może zezwolić na jednoczesne dochodzenie w postępowaniu grupowym „innych roszczeń członków grupy oraz nowych członków grupy, o ile nie spowoduje to znaczącego opóźnienia w rozpoznaniu sprawy, bądź innych istotnych niedogodności dla pozwanego” (art. 18 ustawy szwedzkiej). Mając powyższe na względzie, wymogi dotyczące konieczności ujednoczenia dochodzonych roszczeń uznać należy za wyjątkowo ograniczone.

Wskazać równocześnie należy, iż ustawa szwedzka dopuszcza prowadzenie postępowania grupowego tylko w przypadku, gdy:

- 1) większość dochodzonych roszczeń nie mogłaby być dochodzona w ramach postępowań indywidualnych;
- 2) skład grupy został właściwie zdefiniowany oraz
- 3) reprezentant grupy ma odpowiednie przygotowanie do reprezentowania grupy w postępowaniu (por. art. 8 ust. 3–5).

6. Dodatkowe uwagi. Na dodatkową uwagę zwraca przewidziana 18

w art. 20 ustawy szwedzkiej możliwość ujednoczenia wysokości niektórych z dochodzonych roszczeń w podgrupach, jeżeli ujednoczenie takie „ułatwi należyte prowadzenie postępowania”. Reprezentantem podgrupy może zostać zarówno członek grupy (lub ustanowionej podgrupy), jak i osoba trzecia. Reprezentant grupy uprawniony jest do zawarcia ugody w imieniu grupy, która musi jednak zostać zatwierdzona przez sąd (art. 26 ustawy szwedzkiej). Sąd odmówi zatwierdzenia ugody, jeżeli dyskryminuje ona niektórych członków grupy lub w inny sposób jest ona „rażąco niesprawiedliwa”. Interesujące rozwiązanie przewiduje także art. 27 ustawy szwedzkiej, zgodnie z którym („o ile nie spowoduje to nadmiernych niedogodności dla pozwanego”) sąd może wydać wyrok wywołujący skutek jedynie wobec wybranych członków grupy. W takim przypadku, sąd zobowiązany jest do wydania w terminie późniejszym kolejnego rozstrzygnięcia, wywołującego skutek wobec pozostałych członków grupy.

E. Model niemiecki

1. **Uwagi ogólne.** Regulacja przyjęta w Niemczech ma szczególnie 19 charakter, gdyż obejmuje jedynie rynek kapitałowy. Ustawa o uregu-

lowaniu powództw wzorcowych (modelowych) na rynku kapitałowym (*Kapitalanlager-Musterverfahrensgesetz*; dalej: KapMug) została przyjęta, aby umożliwić sądowi we Frankfurcie nad Menem rozstrzygnięcie ponad 17 000 bliźniaczo podobnych pozwów akcjonariuszy mniejszościowych sprywatyzowanego wcześniej Deutsche Telekom, reprezentowanych przez ponad 900 pełnomocników, złożonych w latach 2001–2003, o łącznej wartości ponad 100 000 000 euro (jednak o średniej jednostkowej wartości poniżej 6000 euro). W pozwach tych akcjonariusze wywodzili, że nie uzyskali wystarczającej wiedzy o sytuacji finansowej spółki, w związku z czym ponieśli szkodę wynikającą z załamania się kursu akcji (zob. szerzej *W. van Boom, G. Wagner, Mass Torts in Europe*, s. 132–136). KapMug wprowadziła podstawę do rozstrzygnięcia przez sąd zagadnień wspólnych oraz wydania wyroku przesądzającego odpowiedzialność w sprawie wzorcowej. Na czas trwania postępowania „wzorcowego” pozostałe toczące się postępowania mogą zostać zawieszane. Po jego zakończeniu, w postępowaniach tych sąd ogranicza się do oddalenia powództwa, bądź do wyliczenia wysokości należnego powodowi roszczenia.

KapMug weszła w życie w dniu 1.11.2005 r. i miała pierwotnie obowiązywać przez 5 lat – tj. do 31.10.2010 r. Okres obowiązywania KapMug został następnie przedłużony o kolejne 2 lata (do 31.10.2012 r.), zaś w dniu 1.11.2012 r. weszła w życie szeroka nowelizacja przedmiotowej regulacji wraz z jednoczesnym przedłużeniem okresu jej obowiązywania do 31.10.2020 r. Trudno jest obecnie przewidzieć, czy oraz w jakim kształcie KapMug obowiązywać będzie po 1.11.2020 r.

- 20 2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego.** Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa, które może zostać objęte procedurą KapMug, nie jest formalnie w żaden sposób ograniczony. Ze względu jednak na sygnalizowaną powyżej specyfikę KapMug, krąg ten wyznacza przede wszystkim zakres przedmiotowy analizowanej regulacji oraz ograniczenie jej zastosowania do rynku kapitałowego.
- 21 3. Zakres przedmiotowy regulacji.** W brzmieniu pierwotnie przyjętym w 2005 r., zastosowanie KapMug ograniczone było do roszczeń odszkodowawczych wynikających z naruszenia zasad ujawnienia informacji dotyczących papierów wartościowych i instrumentów pochodnych. Przyjęta w 2012 r. nowelizacja istotnie rozszerzyła zastoso-

wanie KapMug, w dalszym ciągu pozostaje ono jednak ograniczone do rynku kapitałowego.

4. Sposób kształtowania grupy. Zastosowanie KapMug wymaga 22 wcześniejszego wszczęcia postępowań sądowych w indywidualnych sprawach, a następnie złożenia przez powodów przynajmniej w 10 sprawach wniosku o rozstrzygnięcie sporu w sprawie wzorcowej (takie rozwiązanie należy więc uznać za przykład modelu „opt-in”). Sąd może wówczas wydać niezaskarżalne postanowienie o wszczęciu postępowania wzorcowego, którego stronami będzie „wzorcowy powód” oraz „wzorcowy pozwany”, zaś wszyscy inni zainteresowani (nie tylko wnioskodawcy) mogą zostać wezwani do uczestnictwa w tym postępowaniu (por. art. 9(1) KapMug). W sprawie wzorcowej wydawane jest rozstrzygnięcie, w którym przesądzona zostaje zasada odpowiedzialności, jak również wszelkie pozostałe kwestie sporne. Po uprawomocnieniu się wyroku, ma on odpowiednie zastosowanie we wszystkich sprawach indywidualnych (por. art. 16 KapMug).

5. Zasady dotyczące ujednoczenia dochodzonych roszczeń. 23 KapMug nie wymaga ujednoczenia roszczeń dochodzonych przez poszczególnych powodów w indywidualnych sprawach. Mając jednak na uwadze wąski zakres przedmiotowy regulacji KapMug, jak również okoliczność, iż w sprawie wzorcowej przesądzone zostają zagadnienia wspólne dla wszystkich spraw, dochodzone roszczenia pozostają zwykle tożsame. Wysokość należnego roszczenia każdorazowo pozostaje natomiast rozstrzygnięta w sprawach indywidualnych.

F. Model austriacki

1. Uwagi ogólne. Prawo austriackie nie zawiera kompleksowej regulacji dotyczącej postępowań grupowych, a wśród przedstawicieli austriackiej doktryny prawa toczą się obecnie dyskusje co do celowości wprowadzenia stosownego unormowania w tym zakresie (zob. szerzej *H. Bielez, P. Krepil*, w: *R. Swallow* (red.), *The Class Action Law Review*, s. 12 i nast.). *De lege lata* fragmentaryczne uregulowanie dotyczące postępowań grupowych zawarte jest jedynie w art. 28 i nast. austriackiej ustawy o ochronie konsumentów (*Konsumentenschutzgesetz*) oraz art. 14 i nast. ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom handlowym (*Bundesgesetz gegen den unlauteren Wettbewerb*).

2. Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia powództwa grupowego oraz sposób kształtowania grupy. Na podstawie wska- 25